

WOODHOUSE PARADISE

Kuvaus alueen historiasta

Luonto on antanut Varkaudelle edellytykset niin asukkaiden täällä olla ja elää, kuin myös teollisten toimintojen sijaintipaikaksi. Varkauden sijainti runsasvetisten ja riittävän putouskorkeuden omaavien koskien äärellä sekä metsäalueiden keskellä on ollut kuin luotu erityisesti metsäteollisuuden harjoittamista varten. Varkaudessa on ollut luontaiset edellytykset puuraaka-aineen saantiin, vesivoiman käyttöön voimanlähteenä sekä kuljetuksiin vesiteitse. Luonnonvaroista myös järvimalmi on ollut oleellisessa asemassa Varkauden teollisen kehityksen alkuvaiheessa.

Varkaus mainitaan Savo koskevissa asiakirjoissa jo vuonna 1526, jolloin Pekka Kolehmainen ilmoitti myyneensä Varkauden tilan Erik Flemingille 20 Riian markasta. Tila oli ollut tiettävästi asuttu jo 1400-luvun lopulla. Fleming oli tuon ajan merkkimiehiä, ja hänen omistuksessaan tilasta tuli tiettävästi Savon ensimmäinen rälssitila, eli verovapaa maa. 1500-luvun puolivälissä tila jakautui ensin kahdeksi ja sittemmin useammaksi erilliseksi tilaksi. Nykyisen Kosulanniemen, Kommilan ja Päiviönsaaren alueen omistivat vuoden 1561 verollepanomaakirjan mukaan Paavo ja Heikki Kosonen.

Päiviönsaarella toimi 1700-luvun lopulla armeijan varasto, ja myöhemmin sinne perustettiin laivastotukikohta, Laivalinna, jolloin alue otettiin kruunun haltuun. Suomen siirryttyä Venäjän alaisuuteen tukikohta lopetettiin, mutta Laivalinnan väen käsityöläiset ja osa sotilaista jäivät alueelle, siirtyen myöhemmin ruukin henkilökuntaan.

History of the area

Nature has given Varkaus the conditions for its inhabitants to live here as well as to locate industrial activities. The location of Varkaus near rapids with abundant water and sufficient fall height, as well as in the middle of forest areas, has been ideal especially for the forest industry. Varkaus has had natural conditions for obtaining wood as raw material, using hydropower as a power source and transporting by water. As a natural resource, lake ore has also played an important role in the early stages of Varkaus' industrial development.

Varkaus is mentioned in documents concerning Savo region as early as in 1526, when Pekka Kolehmainen announced that he had sold the Varkaus estate to Erik Fleming for 20 Riga marks. The estate had apparently been inhabited already at the end of the 15th century. Fleming was an important man at the time, and the estate became reportedly Savo's first freehold, a tax-exempt estate. In the mid-16th century, the estate was first divided into two and then into several separate estates. According to the 1561 tax deed, the present Kosulanniemi, Kommila and Päiviönsaari areas were owned by Paavo and Heikki Kosonen.

At the end of the 18th century, an army depot operated in Päiviönsaari, and later a naval base, Laivalinna, was established there, when the area was taken over by the crown. After Finland came under Russian rule, the base was closed, but the craftsmen of Laivalinna and some of the soldiers remained in the area, and later started working for the iron works.

Vapaaherra Gustaf Wrede, jonka yhteydet kiertyivät useampaakin kautta Varkauteen, sai nimittäin 20.4.1815 senaatilta luvan perustaa ruukin Huruskosken (nyk. Voimakanava) ja Ämmänkosken läheisyyteen Päiviönsaareen. Valtio luovutti maan hänelle ilman korvausta ja täydellä omistusoikeudella. Siitä lähtien Päiviönsaari onkin seurannut tehtaan omistusta.

Varkauden ruukki aloitti toimintansa suurin suunnitelmin ja toivein vuonna 1820, mutta tulokset olivat vähäisiä, sillä lähijärvien malmi oli huonolaatuista. Wreden urauurtava työ herätti kuitenkin suurliikemiesten kiinnostuksen. Helsinkiläinen Erik Johan Längman ja viipurilainen Paul Wahl ostivat ruukin ja siihen liittyvät tilat vuonna 1834. Heillä oli tavoitteena perustaa ruukkitoiminnan rinnalle laaja sahaliike, myös konepajan rakentamista esitettiin. Längman toimi ruukin hoitajana, mutta hänenkään aikanaan toiminta ei lähtenyt nousuun. Längman velkaantui yhtiökumppanilleen ja pian ruukki siirtyi Wahlin haltuun.

Ruukki eli nousukautta vielä 1800-luvun lopulla, mutta vuonna 1907 yritys joutui vaikeuksiin, kun Venäjän ministerineuvosto päätti, ettei valtion tilauksia enää anneta suomalaisille konepajoille. Velkainen Paul Wahl & Co päätyi myymään ruukin Ahlström Oy:lle, joka suuntasi huomion puunjalostusteollisuuteen, jolle Varkauden sijainti olikin ihanteellinen.

Menestyäkseen Ahlströmin oli huolehdittava muistakin kuin teollisista investoinneista. Metsäteollisuuslaitosten lisäksi rakennettiin teitä ja siltoja sekä asuntoja ja erilaisia tiloja työläisiä ja virkailijoita varten. Yhtiö vastasi myös sairaanhoidosta, koulutoimesta, seurakuntatyöstä, kirjastosta, palokunnasta, yleisestä järjestyksestä ja sosiaalihuollosta.

On April 20, 1815, Baron Gustaf Wrede, who was connected to Varkaus in many ways, received permission from the Senate to establish an iron works in the vicinity of Huruskoski (now a power channel of the mill) and Ämmänkoski rapids near Päiviönsaari. The state handed over the land to him without compensation and with full ownership. Since then, Päiviönsaari has followed the mill's ownership.

Iron works in Varkaus started its operations with the biggest plans and hopes in 1820, but the results were limited, as the ore in the nearby lakes was of poor quality. However, Wrede's pioneering work aroused the interest of other businessmen. Erik Johan Längman from Helsinki and Paul Wahl from Vyborg bought the iron works and related facilities in 1834. Their aim was to establish an extensive sawmill business alongside iron works operations, and the building of a machine shop was also presented. Längman acted as the iron works manager, but he was also unsuccessful. Längman became indebted to his partner and soon Wahl took over the iron works.

The iron works business was booming at the end of the 19th century, but in 1907 the company ran into difficulties when the Russian Council of Ministers decided that state orders would no longer be given to Finnish machine shops. The indebted Paul Wahl & Co ended up selling the iron works to Ahlström Oy, which turned its attention to the wood processing industry, for which the location in Varkaus was ideal.

In order to succeed, Ahlström had to take care of non-industrial investments as well. In addition to forest industry facilities, roads and bridges were built, as well as housing and various facilities for workers and officers. The company was also responsible for medical care, education, parish work, the library, the fire brigade, public order and social welfare.

Tehtaan kasvu sai aikaan sen, että Varkauden väkiluku lisääntyi ja siitä alkoi tulla enemmän ”kaupunkimainen”. Walter Ahlström tilasi Valter ja Ivar Thoméltä vuonna 1913 Varkauden ensimmäinen asemakaavan.

Kaavassa teollisuusrakennukset oli sijoitettu Huruskosken varrelle ja Pirtinniemeen, hallinto ja palvelut Päiviönsaarelle sekä asutus ympäröiville alueille Kommilaan ja Kosulanniemeen. Alueita yhdisti yhdyskunnan keskusakselinä leveä, lehmusrivistöin istutettu puistokatu Ahlströminkatu, joka antoi alueelle urbaanin leiman.

Puutarhakaupunki-ihanteiden mukaan rakennetulle Kommila-Kosulanniemen asuinalueelle rakennettiin myös yhdyskunnan moderni kirkko. Asuntojen sijoittelu noudatti sääty-yhteiskunnan hierarkiaa: tehtaan johto asui omalla alueellaan, samoin kuin virkamiehet, mestarit ja työntekijät.

Vuonna 1923 ryhdyttiin tehtaan toimesta toteuttamaan Päiviönsaaren asemakaavaa, jolloin keskuskonttorin edustalle luotiin puisto kukkaistutuksineen, tehtiin maansiirtotöitä ja istutettiin lisää Saksasta tuotuja lehmuksia. Tuolloin useissa yhteyksissä tähdennettiin, että ”sekä tehdasrakennuksissa että asuintaloissa on koetettu huomioonottaa esteettisiä vaatimuksia”.

Varkauden kauppalan perustaminen vuonna 1929 vapautti tehtaan monista julkisen hallinnon tehtävistä, mutta silti osa jäi pitkäksi aikaa tehtaan hoiviin. Vuoden 1962 alusta Varkaudesta tuli kaupunki. Suuri muutos Varkauden tehtailla tapahtui vuonna 1987, kun tehtaas siirtyivät Ahlströmiltä Enso-Gutzeitin omistukseen. Ahlström vaikutti Varkaudessa vielä 2000-luvun alussa, kunnes siirsi loputkin toimintonsa muualle Suomeen.

The growth of the mill caused the population of Varkaus to increase and it became more “urban”. Walter Ahlström ordered the first town plan for Varkaus in 1913 from Valter and Ivar Thomé.

In the plan, industrial facilities were located along Huruskoski rapids and Pirtinniemi, administration and services on Päiviönsaari, and settlements in the surrounding areas in Kommila and Kosulanniemi. The areas were connected by the central axis of the community, the wide park street Ahlströminkatu, planted with rows of lime trees, which gave the area an urban stamp.

A modern community church was also built in the Kommila-Kosulanniemi residential area, which was built according to the ideals of a garden city. The location of the dwellings followed the hierarchy of the society: the mill management lived in their own area, as did the officers, the masters and the employees.

In 1923, the mill owners began to implement the Päiviönsaari town plan, when a park with flower plantations was created in front of the central office, earthworks were carried out and more lime trees imported from Germany were planted. At the time, it was emphasized on several occasions that “in both mill facilities and residential buildings aesthetic requirements are tried to take into account”.

The establishment of the township of Varkaus in 1929 freed the mill from many public administration tasks, but still some remained for a long time. At the beginning of 1962, Varkaus became a town. A major change took place at the Varkaus mills in 1987, when Ahlström sold the mills to Enso-Gutzeit. Ahlström was still active in Varkaus in the early 2000s, until the remaining operations were moved elsewhere in Finland.

Tänään Varkaus on kehittyvä, kilpailukykyinen, ympäristöä arvostava ja kansainvälinen korkean teknologian kaupunki. Kaupungin katukuvassa näkyy vahvasti teollinen kulttuuriperintö, eikä pelkästään kadunnimissä, sillä rakennuskantaan ovat ajan saatossa vaikuttaneet monet nimekkäät arkkitehdit kuten mm. Valter ja Ivar Thomé, Karl Lindahl sekä Alvar Aalto. Vanhan Varkauden alue on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö ja sen rakennuskanta on kokonaisuudessaan suojeltu.

Varkauden "putluunilla" mestarina toimineen J. E. Strömbergin poika Gottfried Strömberg, tekniikan opiskelija, valmisti vuonna 1881 loma-aikanaan Varkaudessa ensimmäisen Suomessa tehdyn dynamon. Syyskesän iltana mainittuna vuonna Strömberg järjesti "näytöksen", jonka aikana hän antoi virtaa kolmeen lamppuun. Koko ruukin väki seurasi tätä näytöstä ja tällöin sirkkelisahuri Manu Sutinen totesi: "Jos tuota valloa myytäs, minnä ostasin markalla puteliin. Sillä osj hyvä tuulastoo".

Hannu Soikkanen, Varkauden historia, 1963

Today, Varkaus is a developing, competitive, environmentally friendly and international high-tech town. The town's scene strongly shows the industrial cultural heritage, and not only in street names, as the buildings have been designed by many well-known architects, such as Valter and Ivar Thomé, Karl Lindahl and Alvar Aalto. The Old Varkaus area is a nationally significant built cultural environment and all the buildings are protected.

*Technical student Gottfried Strömberg, the son of J. E. Strömberg, who was the master the puddling furnace in Varkaus, manufactured the **first dynamo in Finland in Varkaus** during his break from school in 1881. On a late summer evening on the said year, Strömberg organized a "show" during which he powered three lamps with the dynamo. The entire iron works personnel watched this show, and then the circular saw operator Manu Sutinen stated: "If that light was for sale, I would buy it for a mark into a bottle. It would be good in torch fishing".*

Hannu Soikkanen, History of Varkaus, 1963

Lähteet / Sources

Immonen Mari ja Melaranta Hanna-Kaisa: Kerroksien kaupunki. Varkautelaisten rakennettu menneisyys. Varkauden museon julkaisuja 9. 2011

Itkonen Hannu: Tehtaan klubilta teollisuusklubille. Varkautelaisen klubitoiminnan kahdeksan vuosikymmentä (1919–1999). 2003

Melaranta Hanna-Kaisa: Matkaopas Varkauden teollisiin ympäristöihin. Varkauden museon julkaisuja 10. 2019

Moilanen Pentti: Varkauden teollisuus 175 vuotta. Varkauden museon julkaisuja IV. 1991

Soikkanen Hannu: Varkauden historia. 1963

www.varkaus.fi

www.visitvarkaus.fi